

Kainatta düzenin kurulması için, bazı canlılar bazılarına yiyecek oluyor. İşte bu dengenin sağlanması için illa bir varlığın acı çekmesi mi lazım? Evet, netice itibariyle hayırdır, ancak ilk sebep zahiren şer gözüküyor. Maddecilerin cidal dedikleri bu mu?

"Şeytanın vücudunda cüz'î şerlerle beraber birçok makasid-ı hayriye-i külliye ve kemâlât-ı insaniye vardır. Evet, bir çekirdekten koca bir ağaca kadar ne kadar mertebeler var; mahiyet-i insaniyedeki istidatta dahi ondan daha ziyade merâtip var. Belki zerreden şemse kadar dereceleri var. Bu istidâdâtın inkişâfâtı, elbette bir hareket ister, bir muamele iktiza eder. Ve o muameledeki terakki zembereğinin hareketi, mücadele ile olur. O mücadele ise, şeytanların ve muzır şeylerin vücuduyla olur. Yoksa, melâikeler gibi, insanların da makamı sabit kalırdı. O halde insan nev'inde binler envâ hükmünde sınıflar bulunmayacak... Bir şerr-i cüz'î gelmemek için bin hayrı terk etmek, hikmet ve adalete münafidir."(1)

Evvela, Allah külli hayırları netice veren cüzi şerlere müsaade ediyor, önermesi meselemize ışık tutuyor. Yani Allah kainatı yaratırken külli hayırlar ile cüzi şerler arasında bir tercih yaparak külli hayırları nazara alıp öyle yaratıyor. Küçük ve cüzi şerleri yaratmamak için külli hayrı terk etse, külli bir şer olur. Yani küçük şer olmasının derken büyük şer gelmiş olur. Bu da maksada zıt bir durum teşkil eder.

İkincisi, Allah mülkünde dilediği gibi tasarruf etmesi zulüm olmuyor. **Zulüm**, bir başkasının mülkünde haksız tasarrufta bulunmak şeklinde tarif edilmiştir. Öyle ise Allah'ın kendi mülkündeki tasarruflarına haksız ve zulüm nazarı ile bakamayız. Nitekim bu tasarruflarda bizim bilmediğimiz ve göremediğimiz sayısız şefkat ve hikmet noktaları vardır. Öyle ise bütün hikmetler ihata edilmeden hükme gitmek yanlış ve hatalı olur.

Üçüncüsü, maddeciler işin sebep sonuç kısmına, yani işin madde cihetine yöneldikleri için, o sebebin arkasında iman ve hidayet ile algılanabilecek sayısız mana ve maksatları göremiyorlar. Doğal olarak cüzi şerler onların nazarında şişerek külli şer şekline dönüşüyor. Tıpkı ruh hastası olan birisinin karanlıkta sanrı / halüsinasyon görmesi gibi. Bu maddeciler de büyük bir hayra hizmet eden küçük ve basit şerleri adete kainatı sarmalamış bir örtü gibi telakki ediyorlar. Bu onların ruhi marazlarından başka bir şey değildir.

Dördüncüsü, ölüm bir hiçlik, bir yokluk olsa idi, o zaman canlıların ölmelerine hakiki bir acıma nazarı ile bakılabılırdi. Lakin ölüm ebedi ve daimi bir hayatın girişı ve tüneli olduğu için o çekilen sıkıntılarını hiçe indiriyor, o cüzi acıları gayet adi ve suri bir şekilde dönüştürüyor. Askerin terhis olup asıl vatanına dönmesi gibi, canlılar da ölüm vasıtası ile asıl vatan olan ahiret yurduna intikal ediyorlar. Zahirde bakıldığı zaman, bir askerin askerliğe ait elbiseleri ve teçhizatları teslim etmesi bir talan ve bir soymak gibidir, ama hakikatte ise terhis olup ana babasına kavuşmaktır.

İşte maddeciler ölüme ve acılara bu nazarla baktıkları için, her şeyi bir talan ve soymak şeklinde algılıyorlar.

(1) bk. [Lem'alar, On Üçüncü Lem'a.](#)